

GENEL ÇEVİRİ KURAMLARININ SÖZLÜ ÇEVİRİYE ETKİSİ VE SÖZLÜ ÇEVİRİYİ YAZILI ÇEVİRİDEN AYIRAN ÖZELLİKLER

THE IMPACT OF GENERAL THEORIES OF TRANSLATION ON INTERPRETING AND THE FEATURES DISTINGUISHING INTERPRETING FROM TRANSLATION

Doç.Dr. Muharrem TOSUN

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü
mtosun@sakarya.edu.tr

Sevinç KABUKÇİK

skabukcik@sakarya.edu.tr

Özet

Çeviribilim alanında yaşanan sorunların başında yazılı ve sözlü çeviri arasındaki benzerlik ve farkların henüz tam tanımlanamamış olması yer alır. Bu durum, hem çevirmen yetiştirmede, hem de çeviri dünyasının çevirmen algılamasında sorunlara yol açmaktadır. Yazılı çeviri eğitimi almış ve sözlü çevirmen özelliği olmayan çevirmenlerden profesyonel sözlü çeviri yapmalarının beklenmesi, ya da tersine, sözlü çeviri eğitimi almış ve yazılı çevirmen niteliklerine sahip olmayan çevirmenlerden yazılı çevirilerin beklenmesi önemli bir paradoks olmaya devam etmektedir. Oysa yazılı ve sözlü çevirmenler aynı çeviri işini yapsalar da, çok farklı özellikler ve bilgi donanımlarına sahip olmalıydılar. Bu durum çevirmen eğitiminde belli bir noktadan itibaren bir ayrışmanın gerektiğini ortaya koymaktadır. Fakat bu ayrışmanın ve iki çevirmen türü arasındaki kuramsal ve yöntemsel farkın ne olduğu konusu iyice anlaşılmadan böyle bir ayrımın yapılması çevirmen profilinin sağlıklı yetişmesini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu makale, çeviri alanında yukarıda sözünü ettiğimiz ikilemi gidermek ve çevirinin ilgili alanları için sağlıklı bir çevirmen profili yetişmesine katkı sağlama amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelime: Sözlü Çeviri, Çeviri, Çevirmen Eğitimi, Çevirmen Profili.

Abstract

The main problems experienced in the field of Translation and interpreting are emerged from not yet fully identified similarities and differences between oral and written translation. This situation lead to problems in the education of the translator and the translator perception of the translation world. It still continues to be a paradox to expect verbal translation from the translators trained for written translation and are non-professional interpreters, or on the contrary to expect written translations from the interpreters trained to be an interpreter who does not have the expected characteristics of the written transla-

tor. However, translators and interpreters do the same translation job, they should have very different features and information background. This shows that from a certain point of the translator training a divergence is also necessary. However, this type of differentiation without distinguishing the subject of theoretical and methodological difference between two types of translators or interpreters thoroughly could effect the proper training of translators negatively. This article intended to resolve the above-mentioned dilemma at the areas of the translation and contribute the training of the qualified translators in the field of and translation.

Key words: Interpreting, Translation, Education of the Translator, Qualified Translator.

Giriş

Türkçe’de “yazılı” ve “sözlü” çeviri terimlerini içine alan bir üst kavramın oluşmamasından ötürü, terimce konusunda çeviribilimciler arasında bir uzlaşmadan söz etmek güçtür. Türkçe’de çeviri dendiğinde, yazılı çevirinin mi yoksa sözlü çevirinin mi kastedildiği anlaşılamaz. Mütercimlik ve tercümanlık ya da dilmaçlık kavramları kullanılmakla birlikte, bu kavramlar yerleşmemiş, çevirinin bütünlüğünü yansıtabilecek bir üst başlık doğuramamıştır. Sözlü çeviri “Tercümanlık” olarak adlandırılıp sözlü çeviren “Tercüman”, Yazılı çeviri “Mütercimlik”, yazılı çevirmen ise “Mütercim” adlandırılmıştır. Fakat buna rağmen bu terimcilerin günlük yaşamda kullanımı tam tersi olup, yazılı çeviri yapanlara “Tercüman”, yazılı çevirilere “Tercüme” denildiğini görmekteyiz (Krşl. Berk, 2005:13-16). “Yeminli Tercüman” deyince daha çok yazılı çevirileri kastediyoruz (Tosun, 2006).

Türkçe’de böyle bir üst kavram gelişmemekle birlikte “çeviri” kavramıyla her ikisini karşılayıp, “yazılı çeviri” ve “sözlü çeviri” şeklinde iki tür çeviriden söz ederek ortak bir terimce anlayışı geliştirilebilir. Evrensel anlamda “translation” kavramı tüm dillerde çevirinin üst kavramı olarak anlaşılan uluslararası bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Türkçede yazılı ve sözlü çeviri için çeviri sözcüğünün üst kavram olma özelliğini taşıırken, tıpkı “tercüme” teriminde olduğu gibi “çeviri” denince genellikle yazılı çeviri kastedilmektedir.

Çeviribilim kuramlarının sözlü çeviriye etkisini, katkısını tartışmaya başlamadan önce sözlü çeviriye yazılı çeviriden ayıran özellikleri tanımlayarak iki çeviri türü arasındaki farklara değinmek gerekir. Bunun için öncelikle genel çeviribilim kavramını ve bunun altında yer alan yazılı ve sözlü çeviriye tanımlayarak yazılı çeviri kuramlarını sözlü çeviri bağlamında ele alacağız.

Yazılı ve Sözlü Çeviri İçin Kavram Arayışları

Otto Kade’nin yazılı ve sözlü çeviri için geliştirdiği üst kavram olan “translation” (Snell-Hornby, 1998: 37), bugün hala bu alanda geçerliliğini korumaktadır. Translasyon olarak Türkçe karakterlerle ifade edebileceğimiz üst kavramı biz bugün çevirinin tüm dillerde ortak kavramının Türkçe ifadesi olarak kullanabiliriz. Translasyon kavramının alt alanları olan yazılı ve sözlü çeviri kavramları Türkçede halen ortak bir kavram kullanımına dönüşemeyip, terimceleşmesini tamamlayamamıştır. Yazılı çeviri için genelde hala “çeviri” denilmesi bunun en açık kanıtıdır. Oysa sözlü çeviride bir çeviri türüdür. Bu iki kavramı

birbirinden ayıran ise çeviri ortak paydasının yanında birinin yazılı bir diğerinin ise sözlü olarak icra ediliyor olmasıdır.

Tosun, Türkçede yazılı ve sözlü çeviri terimlerini içine alan bir üst kavram oluşmadığını, terimce konusunda çeviribilimciler arasında bir uzlaşmadan söz etmenin güç olduğunu vurgulamıştır. Tosun, Türkçede çeviri dendiğinde yazılı çevirinin mi yoksa sözlü çevirinin mi kastedildiğini anlaşılmadığını fakat Almanca ve İngilizcede “Translation” kavramının yazılı ve sözlü çevirinin üst kavramı olarak kullanıldığını belirtir. Aynı zamanda “Translation” kavramı tüm dillerde çevirinin üst kavramı olarak anlaşılan uluslararası bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Tosun, 2006: 184).

Elbette, terim boyutunun dışında bir de “yazılı” ve “sözlü” çeviriden ne anlaşıldığının belirlenmesi gerekir. Bu şekilde, iki türün benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulması, araştırmaların bu benzerlik ve farklılıklar üzerine yapılması mümkün olacaktır.

Yazılı çeviri adı altında, kaynak metnin bitmemiş bir süreç boyunca, kaynak dildeki metnin her zaman kontrol edilebildiği ve her zaman düzeltme imkanı bulunan erek dil metnine çevrilmesi anlaşılmaktadır. Sözlü çeviri adı altında sadece bir kere sunulan (genellikle sözlü olarak) kaynak dildeki metnin, sadece sınırlı ölçüde kontrol imkanı olan ve zaman darlığı sebebiyle neredeyse hiç düzeltme imkanı bulunmayan erek dil metnine çevrilmesi anlaşılmaktadır (Snell-Hornby, 1998: 37).

Salevsky sözlü çeviri tanımını geliştirerek erek dil metninin ‘belirli derecede iletişim eşdeğerliliği sağlaması gerektiğini, yani farklı dil ve iletişim toplumlarında aynı etkiyi yaratması gerektiğini’ söylemiştir. Salevsky aynı zamanda kendi yaptığı tanıma ‘profesyonel sözlü çevirmen’ açıklamasını eklemiştir. Salevsky’nin sözlü çeviri tanımı şu şekildedir:

Profesyonel sözlü çeviri iki dilli iletişim çerçevesinde dilsel-iletişimsel bir eylemdir, bu eylemde kaynak dildeki metin erek dildeki bir metne belirli bir durum içerisinde aktarılırken kaynak dil ve erek dil metni belirli derecede iletişimsel eşdeğerlilik göstermek zorundadır (Pöchhacker, 2000:7-8).

Tüm bu çalışmalara rağmen çeviribilimle ilgili genel bir tanımlama yapıldığı söylenemez. Çeviribilimin yazılı ve sözlü kuramlarının tek bir çatı altında toplanması ancak Vermeer’in kuramında bilimsel olarak ortaya atılmıştır.

1978 yılında Vermeer ilk defa genel çeviribilim kuramı için bir sınır, bir çerçeve belirler. Vermeer de yazılı ve sözlü çeviriyi “Translation” (Leipzig okulundan almıştır) üst kavramı adı altında birleştirir. Yazılı ve sözlü çeviri arasındaki en büyük farkın (Kade’ye 1963 dayanarak) yazılı çeviride bitmiş olan çeviri üzerinde çevirmenin düzeltme yapılabileceğini, fakat sözlü çeviride çevirinin bitmesiyle süreç tamamlandığından düzeltme gibi bir imkan bulunmadığını vurgulamaktadır (Kurz, 1996: 38).

Yazılı ve sözlü çeviri yöntem ve teknikleri açısından birbirlerinden oldukça farklı olmakla birlikte, kuramsal açıdan aynı üst kuram altında incelenmektedir. Çeviribilimin üst kuramı olan Genel Çeviribilim Kuramı hem yazılı ve hem

sözlü çeviri için geçerlidir. Daha önce “Translasyon” kavramıyla birleştirdiğimiz yazılı ve sözlü çeviri alanları, “Çeviribilim” üst başlığıyla yazılı ve sözlü çeviri kuramları için bir üst kuramsal bakış altında birleşmektedirler. Çeviri süreci, çevirmen tavrı ve çevirinin amacı açısından bakıldığında, özellikle dillerarasılık ve kültürlerarasılık açısından yazılı ve sözlü çevirinin ortak kuramsal bakış altında incelendiğini görebiliriz.

Vermeer çeviri kuramları çerçevesinde yapılan açıklamaların her iki çeviri türü için de geçerli olduğunu ve aralarındaki farkların önemsenmeyecek derecede olduğundan dikkate alınmaması gerektiğini düşünmektedir. Vermeer iki tür arasındaki farkın, ürünler arasındaki farktan ibaret olduğunu söylemektedir. Yazılı çeviride elde edilen ürün kontrol edilebilirken sözlü çevirinin ürünü kontrol edilememektedir. Çevirinin çeviri sürecinde kontrol edilebilirliğinden yola çıkarak yazılı ve sözlü çeviri için farklı ölçütler geliştirmiştir.

Vermeer, yazılı ve sözlü çeviri sürecinde ortak ölçütler olarak özellikle kültür ve amaç bağlamalarını belirler. Çevirinin amacı ve çevirinin kültür boyutunda aktarımı yeni çeviribilim paradigmasının hem yazılı hem de sözlü çeviri için ortak ölçütleridir.

Reiss ve Vermeer yazılı çeviriyi “kaynak dildeki ve kültüründeki bir bilgi sunusunun erek dile ve onun kültürüne aktarılması”, yani “bilgi sunusu üzerine bir bilgi sunusu” olarak tanımlamışlardır. Reiss/Vermeer genel çeviribilim kuramının sözlü çeviri için de geçerli olduğunu vurgulayarak: “Sözlü çeviri de bir bilgi sunusudur” demişlerdir (Reiss/Vermeer, 1984: 78).

Bilgi sunusu, yazılı ve sözlü olabileceği için burada bu kuram her bir eylem için de öngörülmüştür. Sözlü çeviri yazılı çeviriye karşın dönüşümü olmayan bir eylemdir. Sözlü ifadeyi, yazılı eylemde olduğu gibi düzeltmek hemen hemen olanaksızdır.

Vermeer çeviribilim kuramının genel geçerliliği iddiasına birçok yerde atıfta bulunur: “...benzeri, sözlü çevirmen ve sözlü çeviri için de geçerlidir” (Vermeer, 1986: 277) yani (...) yazılı çeviri için tespit edilenler aynı zamanda sözlü çeviri içinde geçerlidir” (Kautz, 2002: 289).

Fakat bu duruma uymayan durumlar da söz konusudur, örneğin Vermeer’in çevirmenin bir alıcı olarak kaynak metnin alımlanmasında erek alıcıları dikkat alıp almaması konusunda sorulan soruya verdiği yanıt şu şekildedir:

Çevirmen metni öncelikle bir alıcı olarak okumalıdır, ancak ikinci veya dördüncü okumasında bir çevirmen olarak erek alıcı kitlesini dikkate almalıdır. (...) Çevirmenin asla yapmaması gereken şey ise; erek dil kalıplarını düşünmektir. Eğer hemen aklına geliyorsa tabii ki bunları geçiştirmemelidir, ama bu süreçte kavram aramaya da başlamamalıdır. Bu durum alımlama işini oldukça etkiler, hatta zorlaştırır (Kurz, 1996: 39).

Kurz, Vermeer’in bu ifadesinin, yani çevirmenin bir metni okuduğunda ilk önce okur olarak okuması gerektiğinin, tabii ki sözlü çeviri için hiçbir geçerliliği olmadığını savunur. Andaş çevirinin ayırt edici en önemli özelliğini zaten bu durum oluşturmaktadır, sözlü çevirmen kaynak dildeki metnin (sözlü olarak aktarı-

lan) ilk (ve tek) alımlanmasında erek dil kalıplarını üretmek zorundadır. Bu ilk alımlamada anlamadığı her türlü bilgi geri dönüşümsüz olarak kaybolur. Andaş çevirmen yukarıda yapılan tanıma göre sadece çevirisini (daha sonraki bir zamanda) düzeltememekle kalmaz aynı zamanda kaynak metnin ikinciye veya üçüncüye tekrarlanmasını da talep edemez. Sözlü çevirmenin alımlama işi “oldukça güç” şartlar altında gerçekleşmektedir. Kurz, istisnai durum olarak yapılacak olan konuşmanın yazılı metnini önceden sözlü çevirmene verildiği durumların gösterilebileceğini söylemiştir. Fakat bu durumlarda bile konuşmacı verdiği metne bağlı kalmayabileceğini, bu nedenle sözlü çevirmenin hiçbir zaman sadece önündeki metne güvenerek hareket etmeyeceğini vurgulamıştır. Çünkü her zaman sözlü çevirmenin ağızdan çıkan söz önemlidir (Kurz, 1996: 40).

Kurz andaş çevirmenin normalde “çevirinin yapıldığı an diliminde” çalıştığını ve en iyi şartlarda sadece ardışık olarak verilen, anlaşılan ve yorumlanan metin parçalarından hareket ettiğini ve bunun ötesinde erek dil üretiminin de zaman darlığı altında gerçekleştiğini açıklamıştır. Ayrıca zamansal darlığı andaş çevirinin var olma özelliği olduğunu dile getirmiştir (Kurz, 1996:40).

Kurz, Vermeer’in kuramsal bakışını sözlü çeviri açısından ele almakta ve eleştirmektedir, fakat bu durum Vermeer’in kuramlarını kabul etmediği anlamına gelmez. Kurz’un belirtmek istediği, yapılan tüm açıklamaların genel anlamda sözlü çeviri için bütünüyle değil kısmen geçerli olduğu ve ayrıca sözlü çeviriye yönelik daha fazla detaylı açıklamaların yapılması gerektiğidir. Kurz’un, Vermeer’in yaptığı iddialara katıldığı durumlarda mevcuttur, örneğin çevirinin amacının eylem durumuna bağlı olduğunu ve her amaca her durumda ulaşılamayacağını ve en iyi çeviri olmayacağı iddiası gibi (Kurz, 1996: 41).

Reiss/Vermeer andaş çeviriyi şu şekilde tanımlamışlardır: “Andaş çeviride ne kadar az kelimesi kelimesine çeviri yapılırsa görev o kadar başarılı olur, yani birebir “aktarımdan” vazgeçilip söylenen şeyin bilgisinin aktarılması gerektiğini vurgulamışlardır (Reiss/Vermeer, 1984: 78). Genel olarak bu ifade doğru ve “Paris Okulunun” temel kuramına uygun olsa da Kurz’a göre ya bir kısıtlama ya da ek bir açıklama gerektirmektedir: Andaş çevirinin bazı (amaçlı) durumlarında “aktarım” doğru ve gerekli bir yöntemdir. Kurz, başarılı bir sözlü çeviri süreci için art alan bilgisinin ve anlamının zorunlu bir şart olduğunu ve sadece zihindeki yankıların aktarılması ile sözlü çevirinin gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmiştir. Albrecht çokkültürlü andaş çevirmenin erek alıcıya kaynak metin hakkında ne kadar fazla bilgi verirse o kadar anlaşılır olabileceğini düşündüğünü, fakat buna zaman kısıtlılığı yüzünden fırsat bulamadığını vurgulamıştır. Bu nedenle kaynak metne bağlılık zaman zaman kaçınılmaz olmaktadır, çünkü (...) andaş çeviride kaynak metinden uzaklaşmak (...) çevirinin diğer çeşitlerinde olduğu gibi kolay değildir (Kurz, 1996: 40-44).

Vermeer’in genel çeviribilim kuramı her iki çeviri türü içinde geçerlidir, fakat yazılı ve sözlü çeviri türleri yöntem ve teknik açıdan birbirinden farklılık göstermektedir. Kuşkusuz yazılı çeviri için büyük önem arz eden tespitler kısmen ve bazen tamamen sözlü çeviri için de geçerlidir. Burada bilinmesi gereken en önemli konu şudur:

“Yazılı ve sözlü çeviri sürecinin birbirinin tersi çevirmen profili, yöntem ve tekniği gerektirdiği; yazılı çeviri sürecinin daha çok çevirmenin yorumlarıyla şekillenirken, sözlü çeviri sürecinin çevirmenin yorumu olmaksızın spontan gelişmesidir. Yazılı çevirmen çeviri sürecinde düşünmek, araştırmak ve diğer bir dile aktarmak konusunda stratejiler geliştirerek çeviriyi daha çok bir düşünme ve planlama faaliyeti olarak yürütürken, sözlü çevirmen çeviri süreci işlerken düşünmemek, yorumlamamak ve mekanik bir tavır sergilemek durumundadır. Sözlü çevirmen yorum ve birikimini çeviri öncesi halletmiş olmalıdır.” (Tosun, 2006: 187).

Kalina ise genel çeviribilim kuramlarında yazılı ve sözlü çevirinin beraber bir bakış açısı altında ele alındığını vurgulamaktadır. Kalina’ya göre genel çeviribilim kuramlarında özellikle yazılı ve sözlü çevirinin ortak özellikleri ele alınmaktadır. Fakat buna rağmen kuramlar ağırlıklı olarak yazılı çeviriye yöneliktir. Pöchhacker bu yaklaşımı sözlü çeviri alanına ait sorunlarda uygulama girişiminde bulunmuştur ve böylelikle sözlü çeviri ile yazılı çeviri yöntemlerini aşama aşama reddederek bilim dalı olma yolundaki sözlü çevirinin yolunu açmıştır.

Yazılı ve sözlü çeviri için verilen ayrımların gerçekte her zaman tam ve belirgin sınırları bulunmamaktadır, gösterilenler Kalina’nın ifadesiyle prototip olarak tanımlanmaktadır. Ayrımı göstermek için yapılan bütün tanımlamalarda hem kaynak metnin hem de sözlü çevirmen tarafından üretilen erek metnin yazılı veya sözlü olduğu özelliği belirtilmektedir. Her zaman tüm açıklığıyla belirtilmeyen diğer bir özellik ise yazılı çevirinin başlangıcında kaynak metnin tam olarak hazır bulunduğu, buna kıyasla sözlü çeviride metnin hazır bulunmadığıdır (Kalina, 1998a: 17).

Yazılı ve sözlü çeviri arasındaki farklar, yalnızca bir listede belirtilemeyecek kadar çok ve karmaşıktır. Kalina’nın vurguladığı özellikler yazılı ve sözlü çevirinin süreç öncesi ve süreç sonrası hazırlıklarını ilgilendirmekte. Yazılı ve sözlü çeviri süreçlerinin bir bütün olarak benzer olmalarına rağmen, çevirmenin çeviriyi ele alışı ve üretim aşamaları bakımından farklılıklarına vurgu yapılmaktadır. Gerçekte, yazılı çevirmenin çeviri sırasında metni hazırlayıp düzenlemesi ve hatalarını gözden geçirerek eksikliklerini örtebilme olanağı bulması, sözlü çevirmen için çeviriye hazırlık aşamalarıyla benzerlikler göstermektedir. Yazılı çevirmenin çeviriyi kabul ettiği süreçten itibaren yaşadıklarını sözlü çevirmen de çeviri işini üstlendikten sonra adım adım yaşamaktadır, çeviri süreci bu hazırlıkların bir sonucu olarak cereyan etmektedir.

Yazılı ve sözlü çevirmenlerin bilgi edinimi ve hazırlık çalışmalarının şekli ve boyutu da farklılıklar göstermektedir. Yazılı ve sözlü çeviride gerekli olan yabancı dil bilgisi olmazsa olmaz şartlardan biridir ve başlangıçta var olmak zorundadır. Yazılı bir metni çevirebilmek için gerekli olan konu bilgisi büyük ölçüde yazılı çeviri sürecinde edinilebilirken, sözlü çeviride gerekli olan konu bilgisi edinimi büyük ölçüde sözlü çeviri sürecinden önce tamamlanmış olmalıdır. Yazılı çevirmen çevireceği metin için gerekli olan bilgileri doğrudan tespit ederek öğrenirken, sözlü çevirmen her türlü olasılığa karşılık, örneğin uzmanlık konularını içeren tartışmalara hazırlıklı olmak için, genellikle daha fazla bilgi edinmek zorundadır (Kalina, 1998a: 17-18).

Kalina'dan yaptığımız alıntıdan anlaşılacağı gibi, çeviri sürecinde sözlü çevirmen ön hazırlıksız spontane bir iş yapıyor görüntüsü verse de aksine, yazılı çevirmenden çok daha fazla bir hazırlık süreci ve bilgi birikimine gereksinim duymaktadır. Kalina, hazırlık döneminden sonraki sorun çözme süreçleri arasındaki farkları şöyle tanımlar:

Diğer bir farklılık ise problemleri çözme biçimiyle ilgilidir. Yazılı çeviride anlama güçlükleri, olası bağlam yetersizlikleri, terminolojiye yönelik sorular, dikte alınması gereken alıcının özellikleri ve buna benzer çeviri problemleri gerçek çeviriden önce tespit edilir ve genellikle farklı çalışma aşamalarında çözüme kavuşturulur; fakat yazılı çeviri için geçerli olan problem çözme biçimlerinin her ikisi de sözlü çeviri için çok az ölçüde geçerlilik taşımaktadır (o da sadece ön hazırlık aşamasında mümkündür) (Kalina, 1998a: 18).

SONUÇ

Kalina'nın görüşlerinden yola çıkarak ve yukarıdaki yorumlarımıza uygun olarak yazılı ve sözlü çeviri arasındaki sorun çözme yöntemlerindeki farklılıkların, sürecin birbirinden çok farklı oluşuyla değil, süreçlerin farklı işlenmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yazılı çevirmenin yaşadığı sorun çözme arayışları sözlü çevirmen çeviri esnasında olmasa bile, çeviriye başlamadan önce benzer olarak yaşamaktadır.

Çeviri sürecinde düzeltme yapma olanağı yazılı çevirmenin sözlü çevirmene karşı avantajı gibi görünmekle birlikte, buna karşı sözlü çeviriye karşı gösterilen tolerans, alıcı kitlesinin hazır bulunması ve konuya daha hakim olması, anlayamadığı kısımlarla ilgili soru sorabilme imkanı bu avantajı tersine çevirebilmektedir.

Bu bakış açımıza Kalina'nın yaklaşımı yeterli olmasa da, yine de süreci gözleme açısından önemlidir. Kalina'nın bakış açısıyla avantaj ve dezavantajlar şöyledir:

Düzeltilme ve gözden geçirme gibi işlemlerde de farklılıklar olduğu açık bir gerçektir. Yazılı çevirmen elinde bulunan mevcut zamana ve kalite beklentisine göre erek metni birçok kez ele almak zorundadır. Alıcının yani okuyucunun ya da aynı şekilde görev verenin haberi olmadan yazılı çevirmen her türlü düzeltmeyi yapabilir. Sözlü çevirinin anlık bir eylem olma özelliğinden dolayı tekrardan ele alma gibi bir şey söz konusu olamaz; sadece mikro düzeyde düzeltmeler yapılabilir, fakat bunlar sürecin kendisini olumsuz etkilediğinden ve aynı zamanda da alıcı tarafından fark edildiğinden, sözlü çevirmenin inandırıcılığını tehlikeye düşürebilir ya da erek metin alıcısında yanılmalara yol açabilir. Kalina zaman faktöründen bahsetmenin gerekli olmadığını çünkü yazılı ve sözlü çeviri arasındaki en belirgin ayrım noktasının bu olduğunu belirtir (Kalina, 1998a: 18).

Kalina'ya göre diğer önemli bir farklılık ise iletişim durumudur. Bu tarz bir durumu etkileyen faktörler sözlü çevirmen için ne ifade ediyorsa iletişime katılan diğer kişiler içinde (zaman birimi, yer ve olay) aynı anlamı taşımaktadır. Yazılı çeviride iletişim durumu çoğunlukla tanımlanmaz, yani iletişim durumunu etkileyen faktörler değişken ya da hatta belli değildir. Çoğunlukla yazılı çevirmenin ne metin üreticisine ne de potansiyel alıcıya ulaşma gibi bir olanağı vardır. Ayrı-

ca kaynak metnin oluşumundaki koşullardan fazla haberdar değildir (Kalina, 1998a: 18).

Daha önce de değindiğimiz gibi, Kalina'ya göre de alıcı kitlenin homojenliği ve anlama potansiyeli açısından sözlü çeviri yazılı çeviriye göre çok daha avantajlıdır. Yazılı çevirmenin önündeki hedef kitle hem belirsiz hem de sanal bir kitledir. Ayrıca oldukça heterojen bir yapıya sahip olmakla çevirmenin yaptığı tüm işi göreceleştirebilmektedir. Bu da yazılı çeviri için oldukça tehlikeli, bir o kadar da zor bir iştir.

Sözlü çevirinin “doğal bir süreç” olduğu yaygın görüşüne göre sözlü çevirinin yazılı çeviriden daha kolay olduğu sonucunu çıkarımlar çoğunluktadır. Bunun sebebi de insanlar için konuşmanın yazmadan daha kolay olmasından kaynaklanmaktadır. Bu duruma açıklık getirebilmek için bu çeviri süreçlerindeki farklı koşulların ve özellikle yazılı ve sözlü çevirideki farklı yöntemsel işleyişlerin çözümlenmesi gerekmektedir (Kalina, 1998a: 18-19).

Yukarıda ele aldığımız farklı bilim adamlarının yaklaşımlarından da anlaşılacağı gibi sözlü çevirinin yazılı çeviriden tamamen farklı bir çevirmen profili, farklı yöntem ve farklı teknikler gerektirdiği öne çıkmaktadır. Yazılı ve sözlü çeviri süreçlerinin bir bütün olarak benzer olmalarına rağmen, çevirmenin çeviriyi ele alışı ve üretim aşamaları bakımından farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Fakat buna rağmen her iki çeviri türü de aynı üst kuram altında incelenmektedir. Sözlü çeviriyle ilgili yazılı çeviriden bağımsız kuramsal araştırmalar yapılmış olması bu bilimsel bakışı değiştirmez. Sözlü çeviri alanında geliştirilen kuramlar alt kuramlar olarak, daha çok sözlü çevirinin yöntem ve tekniklerinin soyutlaştırılıp alt kuramlar haline getirilmesiyle ilgilidir. Sözlü çeviri kuramları genel çeviri kuramının sözlü çeviriye ait alt kuramı olarak geçerliliğini korurken, çevirinin üst kuramsal modelinde herhangi bir değişikliğe henüz yol açamamıştır.

KAYNAKÇA

- KALINA, S.; (1998a), *Strategische Prozesse beim Dolmetschen-Theoretische Grundlagen, empirische Fallstudien, didaktische Konsequenzen*. Tübingen: Narr.
- KAUTZ, U.; (2002), *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*, München: Goethe Institut. 2. Baskı.
- KURZ, I.; (1996), *Simultandolmetschen als Gegenstand der interdisziplinären Forschung*. Wien: WUV-Üniversitesi-Verl.
- PÖCHHACKER, F.; (2000), *Dolmetschen-Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*. Stauffenburg Verlag.
- REISS, K. ve Vermeer, H.J.; (1984), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- SNELL-HORNBY, M., Höning, H. G., Kussmaul, P., Schmitt, P. (Hg.); (1998), *Handbuch Translation*, Tübingen Stauffenburg Handbücher.
- TOSUN, M.; (2002), *Dil Edincini Aşan Bir Edim Olarak Çeviri Eylemi-Çeviri Kuramlarının Gelişiminde Paradigma Değişimi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- TOSUN, M.; (2006), “Kavram, Süreç ve Yöntem Açısından Çeviri Türlerini Sınıflayarak Karşılaştırma Arayışı”. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, Cilt: 8, Sayı 2, s.183-192.
- VERMEER, H. J.; (1986), *Voraussetzungen für eine Translationstheorie, Einige Kapitel – und Sprachtheorie*. Heidelberg.